

УДК 342.7:341

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-48-2-72-84>

ПРАВО НА ЗАБУТТЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА СУДОВА ПРАКТИКА

Донченко А.Я.

THE RIGHT TO BE FORGOTTEN IN UKRAINE AND EUROPEAN COUNTRIES: GENERAL THEORETICAL APPROACHES AND JUDICIAL PRACTICE

Donchenko A.

В статті аналізується право на забуття в контексті його визначення та закріплення в Україні та країнах, що входять до Ради Європи та Європейського Союзу. Дослідження охоплює теоретичні засади розуміння права на забуття, зокрема його взаємозв'язок з правом на приватність та свободою слова. Авторка пропонує розглядати «право на забуття» як комплексне право, яке передбачає досягнення балансу між інтересами приватної особи та суспільства. Констатовано, що це право є важливим інструментом захисту гідності та репутації особи. Особлива увага в статті приділяється практичному застосуванню права на забуття, у тому числі механізмам його реалізації та балансу між інтересами приватної особи та суспільства. У цій частині роботи авторка розглядає, як право на забуття втілено в національному законодавстві країн ЄС. Аналіз судової практики Європейського Суду справедливості та Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) дозволив оцінити ефективність відповідних законодавчих норм. В статті вказано на необхідність подальшого розвитку національного законодавства з урахуванням європейського досвіду та викликів сучасного цифрового світу.

Ключові слова: *право на забуття, право на приватність, право на людську гідність, право на приватне життя, право на ресоціалізацію, право на інформацію, цифрова ідентичність, персональні дані, Європейський Суд справедливості, Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ).*

Постановка проблеми: Розвиток цифрових технологій та процеси глобалізації, з одного боку позитивно вплинули на розвиток суспільства – цифровізували наше повсякденне життя, надаючи можливості швидкого доступу до величезного обсягу інформації та ідентифікації людини, в той же час, виявили проблему легкодоступності та вразливості особистих даних. Так, наприклад, за інформацією Укрінформ від 2021 року «9 вересня офіс Уповноваженого Верховної ради України з прав людини

заявив, що виявив в інтернеті на одному з сайтів базу даних, що може містити персональні дані жителів України – майже 53 мільйони записів» [1]. Тобто сучасний цифровий світ окрім переваг та можливостей показує і величезну кількість ризиків та загроз, що вимагає пошук шляхів захисту людини та інформації про неї в правовій площині.

Саме як відповідь на цю сучасну проблему, яка пов'язана з наявністю інформації про кожного з нас та її

збереженням в цифровому середовищі, і виникло поняття «право на забуття». Це поняття для України є достатньо новим і не містить законодавчого закріплення, але саме реалізація цього права дозволяє особам вимагати видалення з Інтернету застарілої, недостовірної або компрометуючої інформації, тобто дозволяє контролювати свою цифрову ідентичність та захищати свою репутацію й персональні дані, що вказує на необхідність дослідження цього актуального питання юриспруденції, зокрема, шляхом вивчення існуючих загальнотеоретичних підходів та думок вчених, а також через призму аналізу практичного досвіду реалізації цього права.

Стан дослідження. Свого часу різні аспекти права бути забутим були розглянуті в спеціальних дослідженнях таких західних правознавців, як M. L. Ambrose, J. Ausloos, P. S. Castellano, J. A. Holland, C. Kodde, S. Kulevska, M. L. Rustad, F. Werro та інших. Вітчизняні вчені, такі як Г. О. Андрощук, А.М. Бойко, Ю. С. Разметаєва, П.М. Сухорольський, І.С. Федоришина та інші, також зробили значний внесок у розвиток цієї правової інституції. Однак, незважаючи на численні дослідження, комплексна теорія права на забуття в українському правовому полі досі залишається нерозробленою.

Тому **метою цієї статті** є комплексне дослідження права на забуття в Україні та європейських країнах через призму виокремлення існуючих загальнотеоретичних засад щодо визначення поняття «право на забуття», вивчення національної та європейської судової практики, а також визначення перспектив розвитку національного законодавства в цій сфері.

Виклад матеріалу. Інформація про кожного з нас, що є в цифровому середовищі, так званий «цифровий слід», може супроводжувати нас протягом усього життя, навіть коли вона не є актуальною. Тому в

наукових колах світу, у тому числі в Україні почалися наукові дискусії щодо цього питання як в цілому, так і в контексті захисту персональних даних людини.

Коріння визначення права на забуття (англ. «the right to be forgotten», «the right to erasure» або «the right to be alone») в контексті захисту персональних даних сягають європейської конституційної традиції та ґрунтується на фундаментальній ідеї людської гідності. Воно виявляється як специфічний аспект права на приватне життя, зокрема у контексті видалення особистої інформації з мережі Інтернет.

Хартія фундаментальних прав Європейського Союзу, як один з наріжних каменів європейського права, закріплює комплексний підхід до захисту приватного життя індивіда. Так, стаття 7 Хартії гарантує кожній особі право на повагу до її особистого та сімейного життя, що охоплює широкий спектр інтересів, від недоторканості житла до таємниці листування. Стаття 8 доповнює це право, забезпечуючи захист персональних даних. Це означає, що кожна особа має право на контроль над інформацією, яка стосується її особисто, та на захист від її незаконного оброблення. Реалізація цього права передбачає, зокрема, право на доступ до своїх персональних даних та їх виправлення у разі виявлення неточностей. Таким чином, Хартія створює правовий фундамент для захисту індивідуальної автономії в умовах сучасного інформаційного суспільства, де персональні дані набувають все більшого значення [2].

Вважаємо, що саме захист прав людини є фундаментальним принципом сучасного суспільства, а право на забуття є невід'ємною частиною права на приватне життя, яке гарантоване міжнародними та національними правовими актами. Воно дозволяє людям контролювати інформацію про себе та захищати власну репутацію. Однак, це право повинно бути збалансоване з іншими правами

та свободами, наприклад, такими як свобода слова та інформації.

Розглядаючи сутність цього права в контексті темпоральної логіки, тобто через призму часу, від «зародження» цього права до його сучасного існування та тлумачення, зазначимо, що право бути забутим розглядається як таке, що може набути вирішального значення для збереження прав індивідів, особливо у вебпросторі, у інформаційну епоху «відсутності забуття».

«Право на забуття» має початок у французькому «le droit à l'oubli» та італійському «diritto all'oblio», задуманих, головним чином, як права засудженого злочинця, що відбув покарання, не стикатися з інформацією про його кримінальне минуле та заперечувати проти її опублікування [3, с. 223–224].

Крім того, витоки права бути забутим можна знайти в правовій доктрині і судовій практики деяких країн Європи. Зокрема, Німецьке законодавство та судова практика містили імпліцитне (так зване неписане) право бути забутим, балансуючи між свободою слова та індивідуальним правом на самовизначення (Kodde, 2016) [4]. Швейцарські суди використовували це право в кримінальних справах (Werro, 2009) [5]. Ця концепція має давню історію, і дискусія може сягати початку ХХ ст. Це право, як складова права на приватність, було предметом правових досліджень задовго до утворення Європейського Союзу, і виходило далеко за його межі (Holland, 2019) [6].

Це право тісно пов'язане з принципом приватності та правом індивіда на ресоціалізацію, оскільки дозволяє особам, які відбули покарання, позбавитися від стигми минулого та інтегруватися в суспільство. Тобто спочатку «право на забуття» розглядалося в узькому значенні, і тільки в кримінально-правовій площині.

Однак з розвитком цифрових технологій та поширенням Інтернету поняття права бути забутим зазнало значної трансформації. Сучасне розуміння цього права виходить за межі кримінального права і поширюється на будь-яку інформацію про індивіда, яка може завдати шкоди його репутації або порушити право на приватне життя. Це може бути будь-який контент, від фотографій та відео до публічних заяв, розміщених в Інтернеті.

Важливою відмінністю між класичним та сучасним розумінням права бути забутим є те, що останнє не обмежується випадками, коли інформація була отримана в результаті втручання засобів масової інформації в приватне життя особи. Навіть якщо інформація була опублікована самою особою, вона може мати право на її видалення, якщо вона вважає, що ця інформація більше не відповідає її поточним інтересам або завдає їй шкоди.

Право «бути забутим» є невід'ємним аспектом права особи на самоідентифікацію та формування власного образу в інформаційному суспільстві. Це право тісно пов'язане з правом на приватність та гідність людини, які є фундаментальними цінностями європейського правового порядку. Здатність індивіда впливати на те, як його минуле сприймається в сучасному контексті, є важливою складовою людської автономії. Однак, в умовах стійкого зберігання інформації в цифрових архівах, це право зазнає значних викликів. Багато звернень до пошукових систем щодо видалення інформації мотивовані прагненням захистити свою репутацію та гідність, що підкреслює актуальність питання балансування між правом на приватність та іншими конституційними правами, зокрема, свободою слова та інформації.

Науковці пропонують різні інтерпретації цього права. Одні розглядають його як розширення права на приватність, яке

охоплює не лише особисте життя, а й інформацію, що стала публічно доступною. (Ambrose, 2013) [7, с. 381]. Інші акцентують увагу на праві особи контролювати, як використовуються її персональні дані, навіть якщо вони містяться в офіційних документах (Castellano, 2012) [8]. Ще одна точка зору полягає в тому, що право на забуття дозволяє кожній людині самостійно формувати свою онлайн-історію та визначати, яка інформація про неї буде доступна іншим (Rustad & Kulevska, 2015) [9, с. 387].

Застосовуючи системно-орієнтований підхід до аналізу законодавства Європи, F. Werge демонструє, що європейська модель права на забуття є результатом взаємодії різних правових принципів. З одного боку, це право захищає приватність індивіда, а з іншого – має бути збалансовано з правом на свободу слова. Конституції країн Європи не лише визначають межі державного втручання, але й вимагають від держави активних дій для захисту прав людини, що призводить до розширення сфери правового регулювання [10].

Право на забуття (право бути забутим), як визначає А.М. Бойко, це право людини, яке дозволяє їй вимагати за певних умов видалення своїх особових даних із загального доступу через пошукові системи, тобто посилянь на ті дані, що, на її думку, можуть завдати їй шкоди. Йдеться про застарілі, недоречні, неповні, неточні або надлишкові дані чи інформацію, законні підстави для зберігання яких зникли з плином часу [11, с. 128].

З точки зору Ю.С. Разметаєвої, право на забуття не повністю охоплюється правом на приватність. Останнє захищає інформацію про особу, яку вона не хоче робити загальновідомою, тоді як право на забуття – передбачає стирання тієї інформації, що була публічно відома протягом певного часу, а також перешкоджання доступу до неї для

інших осіб. Право на забуття стосується правдивої чи тієї, що була колись правдивою, інформації, яка заважає чи негативно впливає на життя людини, або руйнує її репутацію в суспільстві [12].

Аналіз думок вчених, дозволяє зробити певні висновки та підтримати позицію, що «право на забуття» це комплексне право, яке передбачає балансування між інтересами приватної особи та суспільства. Інформація, яка має суспільне значення, повинна залишатися доступною, але при цьому слід забезпечувати захист прав особистості. Воно є важливим інструментом захисту гідності та репутації особистості. Інформація про минулі помилки або неприємні події може переслідувати людину протягом усього життя, обмежуючи її можливості для самореалізації. Особливу увагу слід приділяти темпоральному виміру цього права, розуміючи, що інформація старіє, а з нею змінюється і її соціальна значущість. Право на забуття дозволяє суспільству відмежувати минуле від сьогодення, створюючи простір для особистісного зростання та соціальної адаптації. Однак, визначення критеріїв «застарілості» інформації є складним завданням, яке потребує подальшого наукового дослідження та законодавчого закріплення цих критеріїв на національному рівні.

Продовжуючи аналізувати сутність права на забуття важливим є дослідження судової практики, як окремих європейських країн, так і судових інституцій ЄС (Європейського Суду справедливості та Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ)), актив європейського та національного законодавства в розрізі закріплення та застосування цього права. Оскільки аналіз судової практики та законодавства є ключовим для розуміння сутності права на забуття, пропонуємо розглянути як це право

було законодавчо закріплене в національних правових системах держав-членів ЄС.

Так, Франція стала першою у впровадженні права на забуття в Інтернеті. У 2010 році країна ухвалила Хартію про право на забуття (*Charte du droit à l'oubli dans les sites collaboratifs et les moteurs de recherche*), яка встановлює правила для держави та компаній щодо захисту персональних даних онлайн. Це був перший крок до закріплення цього права в національному законодавстві [13].

Іспанське законодавство про захист персональних даних (*Ley Orgánica 15/1999, LOPD*) встановлює суворі вимоги до збору, обробки та зберігання персональних даних. Згідно зі статтею 4 LOPD, збір та обробка персональних даних допустимі лише за умови їхньої адекватності та відповідності меті збору. Використання персональних даних обмежено початковою метою збору, за винятком випадків, коли це необхідно для наукових, статистичних або історичних досліджень. Закон передбачає обов'язкове видалення персональних даних, які більше не відповідають меті збору або стали надлишковими. Виняток становлять дані, що мають історичну, статистичну або наукову цінність [14].

Для забезпечення дотримання законодавства про захист персональних даних в Іспанії було створено Національне агентство з захисту даних. Це державний орган, який здійснює нагляд за дотриманням законодавства у сфері захисту персональних даних. Саме до цього агентства звернувся Маріо Костеха Гонсалес зі своєю відомою скаргою, яка стала одним з ключових прецедентів у розвитку права на забуття в Європейському Союзі.

Італійський Кодекс про захист персональних даних (*Codice della Privacy*), прийнятий у 2003 році, надає громадянам значні права на контроль над своїми персональними даними [15]. Зокрема,

італійське законодавство передбачає можливість видалення з публічного доступу інформації, яка більше не є актуальною або може завдати шкоди репутації особи. Це право особливо актуальне стосовно записів у засобах масової інформації. Крім того, італійські суди неодноразово розглядали справи про видалення з Інтернету недостовірної або образливої інформації.

Зазначимо, що справа «Google Spain SL, Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos, Mario Costeja González», стала одним з найвпливовіших прецедентів у сфері захисту персональних даних в Інтернеті. Так, Європейським Судом справедливості (Court of Justice of the European Union (CJEU)) (надалі – Судом справедливості ЄС) в 2014 році було встановлено новий стандарт для балансування між правом на приватність та свободою слова в цифровому світі.

Суть справи полягала в тому, що громадянин Іспанії, Маріо Костеха Гонсалес, вимагав від компанії Google видалити з результатів пошуку інформацію про його минуле банкрутство. Ця інформація була опублікована в газеті кілька років тому і, на думку Маріо, була вже неактуальною та завдавала йому моральної шкоди.

Суд Справедливості ЄС підтримав позицію Маріо Костехи Гонсалеса, визнавши його право на «бути забутим». Суд постановив, що особи мають право вимагати видалення з результатів пошуку інформації, яка стала застарілою або нерелевантною, якщо це не суперечить іншим важливим інтересам, таким як, наприклад, публічний інтерес.

В цьому рішенні Європейський Суд справедливості заклав підґрунтя для права на забуття («right to be forgotten»). Відповідно до цього рішення будь-яка пошукова система повинна розглядати скарги громадян ЄС для видалення вебсторінок з будь-яких підстав, де

безпосередньо зазначені їхні імена та прізвища [16].

Хоча Зазначений прецедент спричинив запеклі громадські дебати з приводу доцільності встановлення права на забуття як міжнародно-правової норми, частково через відсутність чіткого законодавчого регулювання його застосування. Були висловлені побоювання, що право на забуття суперечить таким фундаментальним правам людини як свобода слова і свобода доступу до інформації, а також що воно негативно вплине на якість інтернет-ресурсів з позиції цензури та фальсифікації історії.

Європейські офіційні особи визнали, що право бути забутим не повинно застосовуватися у глобальному масштабі. Це означає, що посилання, які ви хочете видалити з пошуку Google, з нього зникнуть, але тільки в межах Європейського Союзу. Поза межами ЄС вони будуть доступні. Представник Google з питань конфіденційності Пітер Флейшер наголошує, що компанія інтенсивно працює з 2014 р., впроваджуючи в Європі право бути забутим, а також підтримуючи баланс між правом на інформацію та конфіденційністю [17].

Зазначимо, що Європейський Суд справедливості визнав право фізичної особи на забуття в Інтернеті. Проте сформулював певні умови, за яких можна звернутися по його захист, зокрема: а) інформація має бути неточною, недоречною або надмірною для цілей обробки даних; б) приватне життя особи повинне бути вразливим до таких відомостей, а право на нього переважати публічний інтерес у доступі до даних; в) має бути дотримано розумний баланс між правом на забуття та іншими фундаментальними правами.

Через 2 роки, а саме 27 квітня 2016 року, було прийнято General Data Protection Regulation (GDPR) – Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС)

2016/679 про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС, де право на забуття набуло остаточного правового статусу (так званий Загальний регламент про захист даних) [18].

Водночас слід наголосити на тому, що згідно з положеннями ст. 17 цього нормативно-правового акта поняття право на стирання («право бути забутим») було узагальнено порівняно з вищезгаданим рішенням Європейським Судом справедливості. Так, цим положенням встановлюється, що особа має право «на стирання своїх персональних даних», без уточнення, де саме. Здійснення стирання персональних даних покладено на контролерів. Водночас слід розуміти, що пошукові системи також є вебсайтами, а отже, їх власники також беруть участь в обробці персональних даних.

Право бути забутим міститься в статті 17 Загального регламенту про захист даних (GDPR) [18]. Там зазначено: «Суб'єкт даних повинен мати право на стирання своїх персональних даних, яке повинен здійснити контролер без будь-якої безпідставної затримки, також контролер повинен бути зобов'язаним стерти персональні дані без будь-якої необґрунтованої затримки», якщо одна з кількох умов застосовується. Контролер також повинен вжити розумних заходів, щоб переконатися, що особа, яка вимагає видалення, справді є суб'єктом даних.

Право бути забутим узгоджується з правом людей на доступ до своєї особистої інформації. В статті 15 Загального регламенту про захист даних (GDPR) [18] зазначається, що право контролю над персональною інформацією передбачає можливість індивіда вимагати видалення даних у випадках, коли вони обробляються незаконно, є застарілими

або більше не потрібні для цілей, для яких вони збиралися. Однак, це право не є абсолютним. Його реалізація потребує зваженого підходу, який враховує необхідність балансу між правом на приватність та іншими конституційними правами, зокрема, правом на свободу вираження поглядів та інформації. Таким чином, GDPR встановлює делікатний баланс між правом на «бути забутим» та необхідністю збереження історичних даних, відмежовуючись від крайніх позицій, які повністю заперечують або абсолютизують це право.

У травні 2018 року в ЄС набрали чинності нові положення про захист даних, в якому є так званий пункт про «право на забуття». Це означає, що Facebook, Google, Twitter та інші великі компанії зобов'язані видалити акаунт і особисті дані користувача за першим запитом. Крім того, компанії не мають права передавати персональні дані користувачів до країн, де рівень захисту нижчий, ніж в ЄС. Також підтверджувати дозвіл на обробку персональних даних тепер можна не з 13, а з 16 років. На компанії з європейськими представництвами накладається низка обмежень. Їм не можна обмінюватися даними з іншими підрозділами, якщо не дотримуються правила щодо захисту даних. Також не можна передавати інформацію владі США та інших країн. Будь-яке рішення, з яким представники пошукових систем не погодяться, маючи законні обґрунтовані наміри, має можливість бути підтриманим Європейським Судом [19].

У 2019 році в знаковій постанові Суд Справедливості ЄС у рамках справи «*Google проти CNIL*» вирішив, що територіальна сфера дії права бути забутим і зобов'язання вилучити зі списку відповідно до законодавства ЄС (GDPR) поширюється лише на територію ЄС [20].

Презентація даних Google демонструє масштаби реалізації права на «бути забутим» в Європейському Союзі після прецедентного рішення 2014 року. За період з 29 травня 2014 року компанія отримала понад 1,6 мільйона запитів на видалення персональних даних, що відповідає понад 6,5 мільйонам URL-адрес. Аналіз цих даних дозволяє зробити висновок про високий рівень зацікавленості користувачів у захисті своєї онлайн-репутації та ефективність механізмів реалізації права на «бути забутим», встановлених рішенням Суду ЄС [21].

Незважаючи на право користувачів вимагати видалення персональних даних з результатів пошуку, існують випадки, коли такі запити можуть бути відхилені. Зокрема, це стосується даних, які: а) слугують реалізації фундаментального права на свободу слова та інформації. В таких випадках пріоритет надається суспільному інтересу до доступу до інформації; б) використовуються для виконання важливих суспільних функцій. Це може стосуватися даних, необхідних для забезпечення правопорядку, охорони здоров'я тощо; в) є необхідними для захисту життєво важливих інтересів особи. Наприклад, якщо видалення даних може зашкодити здоров'ю або безпеці іншої особи.

Право на забуття набуло відображення і в практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) – ще однієї інституції ЄС, яка є «правовим сторожем» прав і свобод людини. Так, ухвалюючи у 2021 р. рішення в справі «*Hurbain v. Belgium*» (no. 57292/16), ЄСПЛ наголосив на тому, що «люди мають право «на забуття» як частину права на приватність. Дані про них не повинні, грубо кажучи, псувати життя, якщо вони не несуть суспільного інтересу, є неактуальними, викривленими тощо».

Обставини справи стосувалися повідомлення в газеті *Le Soir* про дорожньо-

транспортну пригоду, де загинуло двоє осіб. Після відбування покарання винуватець ДТП був реабілітований і звернувся до *Le Soir* з вимогою видалити з архіву газети у мережі Інтернет, або хоча б прибрати його ім'я та прізвище. Проте газета *Le Soir* відмовили йому, опісля чого справа пройшла всі національні інстанції в Бельгії, де були задоволені вимоги водія. ЄСПЛ у своєму рішенні дійшов висновку, що людина має право на забуття як частину права на приватність, тобто інформація повинна бути анонімізована, якщо вона більше не має суспільного інтересу. ЄСПЛ вважає, що у випадку з цією справою ім'я водія варто замінити на символ «X», однак змінювати друковані версії газети за 1994 рік не варто, адже вони не мають негативного впливу на особисте життя водія. ЄСПЛ зазначає, що засоби масової інформації не мають обов'язку видаляти чи вносити правки в архіви, такий обов'язок виникає лише у випадку вимоги особи вчинити такі дії [22].

Розглядаючи ситуацію в Україні, зазначимо, що Конституція гарантує право на повагу до приватного і сімейного життя. Також є певні норми, які, наприклад вказують на необхідність видалення або знищення персональних даних.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про захист персональних даних» [23] Видалення або знищення персональних даних:

1. Персональні дані видаляються або знищуються в порядку, встановленому відповідно до вимог закону.

2. Персональні дані підлягають видаленню або знищенню у разі:

1) закінчення строку зберігання даних, визначеного згодою суб'єкта персональних даних на обробку цих даних або законом;

2) припинення правовідносин між суб'єктом персональних даних та володільцем

чи розпорядником, якщо інше не передбачено законом;

3) видання відповідного припису Уповноваженого або визначених ним посадових осіб секретаріату Уповноваженого;

4) набрання законної сили рішенням суду щодо видалення або знищення персональних даних.

3. Персональні дані, зібрані з порушенням вимог цього Закону, підлягають видаленню або знищенню у встановленому законодавством порядку.

4. Персональні дані, зібрані під час виконання завдань оперативно-розшукової чи контррозвідувальної діяльності, боротьби з тероризмом, видаляються або знищуються відповідно до вимог закону.

Тобто, персональні дані можуть бути знищені або видалені через видання відповідного припису Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або визначених ним посадових осіб Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, та через набрання законної сили рішення суду щодо видалення або знищення персональних даних.

Аналіз судової практики в Україні демонструє наявність прецедентів, що стосуються права на забуття, незважаючи на відсутність чіткої правової норми, яка б регулювала це питання. Справа № 464/2809/19, розглянута Сихівським районним судом Львова, є яскравим прикладом такого роду судових спорів. У цьому випадку позивач звернувся до суду з вимогою про видалення недостовірної інформації про себе з результатів пошуку в Google. Проте Львівським апеляційним судом було задоволено апеляційну скаргу відповідача та ухвалено нове рішення на підставі того, що «встановлення особи реєстранта доменного імені як особи, яка створила технологічну можливість та умови

для поширення недостовірної інформації, є достатнім для визначення відповідача у справі» [24].

Таким чином, українські суди поступово формують судову практику в сфері захисту права на забуття, спираючись на загальні принципи цивільного права та положення Закону України «Про захист персональних даних». Однак, відсутність спеціальної правової норми, яка б прямо регулювала право на забуття, призводить до неоднозначної судової практики та ускладнює захист цього права, однак є підстави вважати, що ситуація зміниться в найближчому майбутньому.

На нашу думку, розробка відповідного національного законодавства та підвищення правової культури населення в цьому питанні стануть ключовими факторами для забезпечення ефективного захисту права на забуття в Україні. А зважаючи на обов'язковість застосування практики ЄСПЛ в Україні та адаптації *acquis communautaire* («надбання спільноти») в національне законодавство України, а також враховуючи перспективи вступу нашої держави до ЄС слід очікувати суттєвого зростання кількості запитів щодо дотримання права на забуття.

Висновки. Отже, підводячи підсумки, зазначимо, що поняття «права на забуття» охоплює комплекс взаємопов'язаних юридичних та етичних аспектів. З одного боку, воно тісно пов'язане з правом на приватність, гарантуючи кожному індивіду право на контроль над своїми персональними даними та обмеження доступу до них третіх осіб. З іншого боку, це право є вираженням людської гідності, оскільки воно визнає право індивіда на «нове життя», незалежне від минулих помилок або подій, які більше не визначають його особистість.

Важливим аспектом такого підходу є право індивіда на контроль над своїми персональними даними. У сучасному

цифровому світі, де дані є потужним інструментом, здатним впливати на різні сфери життя людини, право на контроль над ними набуває особливого значення. Індивід має право вимагати видалення або коректування неточної або застарілої інформації про себе, яка зберігається в цифрових архівах.

Разом з тим, право на забуття не є абсолютним (й навряд чи стане ним у майбутньому) і має бути зважено у взаємозв'язку з іншими важливими правами, зокрема правом на свободу слова. З одного боку, індивіди мають право на захист своєї репутації та приватного життя, з іншого боку, суспільство має право на доступ до інформації, яка є предметом суспільного інтересу. Тому реалізація права на забуття вимагає делікатного балансування між цими конкуруючими інтересами.

Таким чином, «право на забуття» є багатограним поняттям, яке відображає складні суспільні процеси, що відбуваються в умовах цифрової трансформації та євроінтеграційних процесів. Зміни у правопорядку, спровоковані цифровізацією, а також євроінтеграційний вектор розвитку української правової системи вимагають подальшого розвитку національного законодавства в цій сфері, яке має бути гармонізованим відповідно до *acquis communautaire* («надбання спільноти») та розробки ефективних механізмів його реалізації, з урахуванням як інтересів окремих індивідів, так і загальносуспільних цінностей.

Література:

1. Цифрова ідентичність людини. Як її захистити? Укрінформ від 16.09.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3316842-cifrova-identichnist-ludini-ak-ii-zahistiti.html> (дата звернення: 10.10.2024).
2. CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION (2000/C 364/01)

URL:

https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (дата звернення: 10.10.2024).

3. Разметаєва Ю. С. Залиште мене у спокої або право бути забутим. Права людини: філософські, теоретико-юридичні та політологічні виміри : статті учасників I Міжнародного круглого столу (м. Львів, 28–29 жовтня 2016 року). Львів : видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2017. С. 221–234.

4. Kodde, C. (2016), 'Germany's 'right to be forgotten' – between the freedom of expression and the right to informational self-determination,' *International Review of Law, Computers & Technology*, vol. 30, nos. 1–2. URL: <https://doi.org/10.1080/13600869.2015.1125154> (дата звернення: 10.10.2024).

5. Werro, F. (2009), 'The right to inform v. the right to be forgotten: a Transatlantic clash,' in A. Colombi Ciacchi, C. Godt, P. Rott & L. J. Smith (eds.) *Liability in the Third Millennium*, Baden-Baden: Nomos, pp. 285–300. URL: <https://doi.org/10.5771/9783845213859-285> (дата звернення: 10.10.2024).

6. Holland, J. A. (2019), 'Contemporary practical alternatives to a "right to be forgotten" in the United States,' *Latin American Law Review*, no. 2, pp. 23–60. <https://doi.org/10.29263/lar02.2019.02> (дата звернення: 10.10.2024).

7. Ambrose, M. L. (2013), 'It's about time: privacy, information lifecycles, and the right to be forgotten,' *Stanford Technology Law Review*, vol. 16, no. 2, pp. 369–422.

8. Castellano, P. S. (2012), 'The right to be forgotten under European Law: a constitutional debate,' *Lex Electronica*, vol. 16, no. 1, pp. 1–30. URL: <https://ssrn.com/abstract=2176814> (дата звернення: 10.10.2024).

9. Rustad, M. L. & Kulevska, S. (2015), 'Reconceptualizing the right to be forgotten to enable transatlantic data flow,' *Harvard Journal of Law & Technology*, vol. 28, no. 2, pp. 351–417.

10. Werro F. *The Right to Be Forgotten: The General Report – Congress of the International Society of Comparative Law*, Fukuoka, July 2018. Franz Werro: *The right to be Forgotten: A comparative study of the Emergent right's evolution and application in Europe, the Americas and Asia*, vol 40. Springer, Cham, 2020. P. 1-35. URL:

https://doi.org/10.1007/978-3-030-33512-0_1_C_26-28. (дата звернення: 10.10.2024).

11. Бойко А.М. Право на забуття: деякі аспекти теорії і практики. Журнал східноєвропейського права. 2018. № 48. С. 128.

12. Разметаєва Ю.С. Формування новітніх прав людини під впливом ІТ. ІТ-право: проблеми і перспективи розвитку в Україні: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 7 грудня 2018 р.). URL: <http://aphd.ua/publication-567/> (дата звернення: 15.10.2024).

13. Charte du droit à l'oubli dans les sites collaboratifs et les moteurs de recherche URL: https://fr.wikisource.org/wiki/Charte_du_droit_%C3%A0_l%27oubli_dans_les_sites_collaboratifs_et_les_moteurs_de_recherche (дата звернення: 15.10.2024).

14. Ley Orgánica 15/1999 URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1999-23750> (дата звернення: 15.10.2024).

15. Codice della Privacy. URL: <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/02/10/codice-della-privacy> (дата звернення: 17.10.2024).

16. Document 62012CJ0131. Judgment of the Court (Grand Chamber), 13 May 2014. Google Spain SL and Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0131> (дата звернення: 17.10.2024).

17. Андрощук Г., Суд ЄС: Google виграв спір щодо права на забуття. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/sud-es-google-vigrav-spir-shchodo-prava-na-zabuttya.html> (дата звернення: 17.10.2024).

18. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення: 17.10.2024).

19. Європейська правда. Франція оштрафувала Google на рекордну суму URL:

<https://www.euointegration.com.ua/news/2019/01/2/1/7091838/> (дата звернення: 17.10.2024).

20. [JUDGMENT OF THE COURT \(Grand Chamber\) 24 September 2019 Google LLC, successor in law to Google Inc. v Commission nationale de l'informatique et des libertés \(CNIL\)](https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218105&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=932143). URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218105&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=932143> (дата звернення: 18.10.2024).

21. [Google. Запити на видалення контенту відповідно до законодавства ЄС у сфері захисту персональних даних](https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview?hl=uk). URL: <https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview?hl=uk> (дата звернення: 18.10.2024).

22. [Judgment of the European Court of Human Rights of 04.07.2023 in case of Hurbain v. Belgium](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-225814%22%7D). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-225814%22%7D>

23. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI: станом на 27 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 18.10.2024).

24. [Справа № 464/2809/19 за позовом до ТОВ «Гугл» щодо видалення/блокування інформації, поширеної на веб-сайті, як такої, що містить неправдиву інформацію про фізичну особу](https://reyestr.court.gov.ua/Review/93826723?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAAR1wWoAT542QpVjIqdePMYeiQ922ECASbyDNFf0BDTGM3IVVytWzlsKKPJg_aem_1RYB9jEtG6VAp2qavABsxQ) / URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/93826723?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAAR1wWoAT542QpVjIqdePMYeiQ922ECASbyDNFf0BDTGM3IVVytWzlsKKPJg_aem_1RYB9jEtG6VAp2qavABsxQ (дата звернення: 25.10.2024).

References:

1. Tsyfrova identychnist liudyny. Yak yii zakhystyty? Ukrinform vid 16.09.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3316842-cifrova-identichnist-ludini-ak-ii-zahistiti.html> (дата звернення: 10.10.2024).

2. CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION (2000/C364/01) URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (дата звернення: 10.10.2024).

3. Razmietaieva Yu. S. Zalyshche mene u spokoii abo pravo buty zabutym. Prava liudyny: filosofski, teoretyko-yurydychni ta politolohichni vymiry : statii

uchasnykiv I Mizhnarodnoho kruhloho stolu (m. Lviv, 28–29 zhovtnia 2016 roku). Lviv : vydavnytstvo LOBF «Medytsyna i pravo», 2017. pp. 221–234.

4. Kodde, C. (2016), ‘Germany’s ‘right to be forgotten’ – between the freedom of expression and the right to informational self-determination,’ International Review of Law, Computers & Technology, vol. 30, nos. 1–2. URL: <https://doi.org/10.1080/13600869.2015.1125154> (дата звернення: 10.10.2024).

5. Werro, F. (2009), ‘The right to inform v. the right to be forgotten: a Transatlantic clash,’ in A. Colombi Ciacchi, C. Godt, P. Rott & L. J. Smith (eds.) Liability in the Third Millennium, Baden-Baden: Nomos, pp. 285–300. URL: <https://doi.org/10.5771/9783845213859-285> (дата звернення: 10.10.2024).

6. Holland, J. A. (2019), ‘Contemporary practical alternatives to a “right to be forgotten” in the United States,’ Latin American Law Review, no. 2, pp. 23–60. <https://doi.org/10.29263/lar02.2019.02> (дата звернення: 10.10.2024).

7. Ambrose, M. L. (2013), ‘It’s about time: privacy, information lifecycles, and the right to be forgotten,’ Stanford Technology Law Review, vol. 16, no. 2, pp. 369–422.

8. Castellano, P. S. (2012), ‘The right to be forgotten under European Law: a constitutional debate,’ Lex Electronica, vol. 16, no. 1, pp. 1–30. URL: <https://ssrn.com/abstract=2176814> (дата звернення: 10.10.2024).

9. Rustad, M. L. & Kulevska, S. (2015), ‘Reconceptualizing the right to be forgotten to enable transatlantic data flow,’ Harvard Journal of Law & Technology, vol. 28, no. 2, pp. 351–417.

10. Werro F. The Right to Be Forgotten: The General Report – Congress of the International Society of Comparative Law, Fukuoka, July 2018. Franz Werro: The right to be Forgotten: A comparative study of the Emergent right’s evolution and application in Europe, the Americas and Asia, vol 40. Springer, Cham, 2020. P. 1–35. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-33512-0_1 – S. 26–28. (дата звернення: 10.10.2024).

11. Boiko A.M. Pravo na zabuttia: deiaki aspekty teorii i praktyky. Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava. 2018. № 48. p. 128.

12. Razmietaieva Yu.S. Formuvannya novitnikh prav liudyny pid vplyvom IT. IT-pravo: problemy i

perspektyvy rozvytku v Ukraini: materialy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Lviv, 7 hrudnia 2018 r.). URL: <http://aphd.ua/publication-567/> (data zvernennia: 15.10.2024).

13. Charte du droit à l'oubli dans les sites collaboratifs et les moteurs de recherche URL: https://fr.wikisource.org/wiki/Charte_du_droit_%C3%A0_l%2E%80%99oubli_dans_les_sites_collaboratifs_et_les_moteurs_de_recherche (data zvernennia: 15.10.2024).

14. Ley Orgánica 15/1999 URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1999-23750> (data zvernennia: 15.10.2024).

15. Codice della Privacy. URL: <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/02/10/codice-della-privacy> (data zvernennia: 17.10.2024).

16. Document 62012CJ0131. Judgment of the Court (Grand Chamber), 13 May 2014. Google Spain SL and Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0131> (data zvernennia: 17.10.2024).

17. Androshchuk H., Sud YeS: Google vyhrav spir shchodo prava na zabuttia. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/sud-es-google-vigrav-spir-shchodo-prava-na-zabuttya.html> (data zvernennia: 17.10.2024).

18. Rehlament Yevropeiskoho Parlamentu i Rady (YeS) 2016/679 vid 27 kvitnia 2016 roku pro zakhyst fizychnykh osib u zviazku z opratsiuvanniam personalnykh danykh i pro vilnyi rukh takykh danykh, ta pro skasuvannia Dyrektyvy 95/46/YeS (Zahalnyi rehlament pro zakhyst danykh) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (data zvernennia: 17.10.2024).

19. Yevropeiska pravda. Frantsiia oshtrafuvala Google na rekordnu sumu URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/01/21/7091838/> (data zvernennia: 17.10.2024).

20. JUDGMENT OF THE COURT (Grand Chamber) 24 September 2019 Google LLC, successor in law to Google Inc. v Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL). URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218105&pageIndex=0&doclang=en&m>

ode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=932143 (data zvernennia: 18.10.2024).

21. Google. Zapyty na vydalennia kontentu vidpovidno do zakonodavstva YeS u sferi zakhystu personalnykh danykh URL: <https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview?hl=uk> (data zvernennia: 18.10.2024).

22. Judgment of the European Court of Human Rights of 04.07.2023 in case of Hurbain v. Belgium. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-225814%22%7D>

23. Pro zakhyst personalnykh danykh: Zakon Ukrainy vid 01.06.2010 r. № 2297-VI: stanom na 27 kvit. 2024 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (data zvernennia: 18.10.2024).

24. Sprava № 464/2809/19 za pozovom do TOV «Google» shchodo vydalennia/blokuvannia informatsii, poshyrenoi na veb-saiti, yak takoi, shcho mistyt nepravdyvu informatsiiu pro fizychnu osobu / URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/93826723?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAAR1wWoAT542QpVjIqdePMYeiQ922ECASbyDNFf0BDTGM3IVVytWzlsKkPJg_aem_1RYB9jEtG6VAp2qavABsxQ (data zvernennia: 25.10.2024).

Donchenko A. The Right to be Forgotten in Ukraine and European Countries: General Theoretical Approaches and Judicial Practice - Article.

This article analyzes the right to be forgotten in the context of its definition and legal recognition in Ukraine and European countries. The study covers the theoretical foundations of understanding the right to be forgotten, including its relationship with the right to privacy and freedom of speech. The author proposes to consider the "right to be forgotten" as a complex right that requires a balance between the interests of the individual and society. It is stated that this right is an important tool for protecting the dignity and reputation of an individual. Particular attention in the article is paid to the practical application of the right to be forgotten, including the mechanisms of its implementation and the balance between the interests of the individual and society. In this part of the work, the author examines how the right to be forgotten is

embodied in the national legislation of EU countries. An analysis of the case law of the European Court of Justice and the European Court of Human Rights (ECHR) allowed for an assessment of the effectiveness of legislative norms. The article points to the need for further development of national legislation, taking into account European experience and the challenges of the modern digital world.

Keywords: *right to be forgotten, right to privacy, right to human dignity, right to private life, right to resocialization, right to information, digital identity, personal data, European Court of Justice, European Court of Human Rights (ECHR).*

Авторська довідка:

Донченко Анастасія Ярославна – здобувачка вищої освіти 3 курсу ОС «бакалавр» Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. <https://orcid.org/0009-0003-7567-7884>

Науковий керівник:

Разметаєва Юлія Сергіївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри прав людини та юридичної методології НЮУ імені Ярослава Мудрого

Стаття надішла до редакції 22 жовтня 2024 р.